

APOLOGIA DE VERBO INCARNATO

AUCTORE, UT VIDETUR,

JOANNE CORNUBIENSI,

CONTINENS

Objectiones contra eos qui dicunt Christum non esse aliquid secundum quod est homo.

*Fides est certitudo rerum invisibilium ad religionem pertinentium, supra opinionem et infra scientiam constituta. Ex hac fidei assignatione patet quod non licet dubitare, vel opinari circa fidei articulos. Ubi enim est opinio, non est certitudo, ubi vero non est certitudo, non est fides. In naturalibus opinionibus vel poeticis existimationibus, vel in allegoricis, vel tropologicis sentiendis, licet diversas sententias promere. Circa fidem non licet non solum aliud constituere, sed nec de ipsa veritate ad modicum dubitare; sed oportet firmiter ipsam profiteri. Unde in Symbolo Athanasii : *Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.* Si autem de nullo fidei articulo licet diversa opinari, maxime de illo qui cæteris est principalior, cui cæteri tanquam fundamento inuituntur, qui in his verbis exprimitur. *Verbum caro factum est (Joan. 1), id est homo constans ex carne et anima. Unde Augustinus : Firmissime tene, et nullatenus dubita ipsum qui æternaliter natus est de Patre, esse illum qui essentialiter conceptus est et natus de Virgine, unius naturæ cum matre. Ecce Augustinus prohibet dubitare, et jubet firmissime tenere in Christo duas esse naturas, divinam scilicet, secundum quam dicit : *Ego et Pater unum sumus (Joan. 1); et humanam, secundum quam dicit : Pater major me est (Joan. 14).***

QUÆSTIO I. Quæro igitur ab his qui dicunt Christum non esse aliquid in eo quod est homo, quid per me significetur cum dicitur : *Pater major me est, an quod est Christus : an quod non est Christus? Si dicatur aliquid quod non est Christus per me significari in tali loco, consequens est ut Christus dicat se esse aliquid quod ipse non est; quod non convenit veritati. Item si aliquid per me ibi significatur quod est Christus, illud est vel substantia increata vel creata. Sed nulla substantia increata major est Pater. Sin autem substantia creata est, vel est rationalis, vel irrationalis. Sed substantia irrationalis esse non potest. Ergo est substantia rationalis. Et sic vel angelica, vel humana; sed angelica non est, ergo humana. Oportet itaque ibi significari substantiam creatam et rationalem, et humanam, id est hominem constantem ex anima et carne. Unde Augustinus dicit quod pars, cum dicitur : *Verbum caro**

*factum est, ponitur pro toto, scilicet caro pro homine. Necessario ergo homo est aliquod totum, cujus pars sit caro, et illud totum sit Christus. Unde idem dicit : *Deus in æternam personam divinitatis temporalem accepit substantiam carnis.* Quid est in personam accepit, nisi personaliter sibi univit, id est ut quod assumptum est, una esset cum assumente persona? Unde in libro De agone christiano : *Incommutabilis veritas per spiritum animam, et per animam corpus suscipiens totum hominem assumptum liberavit.* In eodem : *Non eos audiamus qui sic dicunt ab æterna sapientia susceptum hominem, qui de Virgine natus est, quomodo et alii homines ab ea sapientes fiunt.* Aliud est enim sapientem tantum fieri per sapientiam Dei; et aliud est ipsam personam suscipere sapientiæ Dei. Audis quod homo ille personam suscepit sapientiæ Dei. Unde et per gratiam homo transivit in Deum, non naturæ versibilitate, sed Dei dignatione mirabiliter assumptus in unitatem personæ. Quapropter et aliter sapiens homo ille, qui personam sapientiæ gerit, aliter alii. Unde Augustinus super Epistolam ad Galatas : *Per fidem induendo Christum, omnes fiunt filii, non natura, sicut unicus Filius, qui sapientia Dei est. Neque præ potentia et singularitate susceptionis ad habendam naturaliter, et agendam personam sapientiæ, sicut ipse mediator unum cum ipsa suscipiente Sapientia.**

QUÆST. II. Quæro item quomodo Augustinus dicat susceptum hominem ad habendam naturaliter personam Sapientiæ Patris, cum alibi dicat quod in unitate personæ assumptus homo ille gratiæ est, non naturæ? Solutio. Naturale duobus modis dicitur; et quod est de substantia rei, et quod est originale, id est ab origine creationis suæ datum. Unde quia homo assumptus ex quo fuit, persona divina fuit, non tamen per naturam, sed per gratiam; quodammodo naturale est ei esse personam Dei, sed hoc naturale non excludit gratiam. Unde Augustinus in Enchiridio : *In naturæ humanæ susceptione facta est quodam modo ipsa gratia illi homini naturalis.* Nam ex quo homo esse cœpit, non aliud esse cœpit quam filius, et hic unicus, ut quemadmodum una est persona, anima rationalis et caro; ita una persona Deus et homo. Filius tribus modis dicitur, adoptione, ut nos per fidem; susceptione ut mediator, scilicet homo assumptus; natura ut Verbum, quod eadem

substantia est cum Patre, non persona : et eadem A persona cum Mediatore non substantia. Unde Augustinus in libro De Trinitate: *Cum filius sit Deus et homo, alia tamen substantia Deus, alia substantia homo.*

QÆST. III. Quæritur an substantia humana in Christo sit adoranda. Solutio. *Dignitatis potestas non amittitur, dum humilitas adoratur, ut dicit Hilarius. Et Augustinus. Terra adoratur a Verbo Dei assumpta, quia nemo carnem ejus manducat, nisi prius eam adoret non tamen propter ipsam, sed propter eam cui unitur.* Dicit auctoritas quod Creator est creatus, prædestinans prædestinatus, infectus factus; quod secundum naturam humanam intelligendum est. *Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, ad Deum meum et Deum vestrum (Joan. xx).* Si Christus non est aliqua substantia creata, non habet Deum, quia tantum creaturæ Deus est; sed ipse dicit se habere Deum necessario, ergo est aliquid quod habet Deum vel Creatorem. Dicitur alibi quod *intra est unio hominis et Dei, quod totum est Deus, totum est et homo.* Quid per hominem significatur cum dicitur, *totum est homo?* Quid est quod sequitur quod *non in substantiis hominis?* Si enim sic intelligitur, Deus est homo, id est habet hominem. Sic potest dici, anima est caro, id est habet carnem. Augustinus dicit super Joannem, quod *aliud est Verbum Dei, et aliud homo.* Quid hic per hominem significatur? Si enim ut quidam opinantur, hic per hominem anima et caro intelligitur, et non aliquid compositum ex duobus dicere debet, aliud est verbum Dei, alia sunt homo, cum per hominem plura, et non unum significetur. Augustinus dicit alibi super Epistolam ad Colossenses: *Homo excellentius assumptus personam gerit sapientiæ.* Si igitur id quod est assumptum non est persona, ut volunt quidam, nec personam gerit sapientiæ, quomodo ergo audent negare hominem assumptum personam esse? cum adeo aperte hic dicat auctoritas: *Qui descendit, id est Deus, et qui ascendit (Ephes. iv), id est homo.* Dicit enim expositor quod deitas et humanitas sunt eadem persona. Unde Leo papa: *Mirabilior nobis fit in Deo humilitas, quam potentia; et difficilius capitur a nobis majestatis divinæ ezinanitio quam servilis formæ summa provectio.* Et post: *Licet aliud sit Creator, et aliud creatura, in unam tamen personam concurrunt utriusque naturæ proprietates.* Omnia quæ Dei sunt et hominis simul humanitas explevit et deitas. Legitur quod Christus sicuti est homosios [ὁμοούσιος] Patri, sic est homosios [ὁμοούσιος] matri. Sed si Christus non est id quod est homo, sed tantum id quod est Pater, nihil quod est consubstantiale matri, est substantiale filio, et e diverso, ergo non est ei consubstantialis, cum nullum habeat substantiale cum illa commune. Sed dicent forsitan: Christus ideo homosios [ὁμοούσιος] matri dicitur, quia ejusdem naturæ est cum matre. Et ego quæro quid per naturam humanam intelligant, cum dicitur, Christus est ejusdem naturæ cum matre. Dicant corpus et ani-

mam. Sed alia est anima Christi, et alia anima Virginis. Unde si idem est natura humana quod anima et corpus, si non sunt ejusdem animæ et carnis, nec ejusdem sunt naturæ, vel si ejusdem sunt naturæ; nec tamen sunt ejusdem carnis et animæ, aliud intelligitur per naturam, aliud per animam et carnem. Notandum autem quod natura humana tripliciter accipitur, scilicet pro forma substantiali, quæ humanitas dicitur, et pro re existenti in tali proprietate, scilicet pro illo composito ex corpore et anima, quod quandoque hoc nomine humanitas significatur. Dicitur etiam quandoque humana natura corpus et anima. Verum est ergo Christum assumpsisse corpus et animam, et illud compositum, et illam formam, scilicet humanitatem. B Quin autem hæc forma sit assumpta, non potest negari, cum non solum corpus et anima sint assumpta, sed etiam omnes proprietates assumptæ sint.

QÆST. IV. Ideo quæro ab iis qui dicunt quod in Christo non est aliquid quod sit homo, quid sit subjectum humanitati huic formæ. Non enim deitas potest ei esse subjecta, nec caro nec anima. Quid ergo? Si nihil est constitutum ex corpore et anima Christi, quod sit Christus, in quo quasi in subjecto possit esse humanitas, necessario igitur Christus est quoddam totum constans ex anima et corpore; vel non habet hanc formam humanitatem. Conlitemur itaque in Christo duarum substantiarum unionem, non mutationem, vel versibilitatem, vel permistionem, vel confusionem. C

QÆST. V. Dicit Hilarius in nono libro De Trinitate: *quod homini acquirebatur ut Deus esset.* Quæro igitur quis sit iste homo, cui acquiritur ut Deus sit? Nunquid animæ vel carni? Non utique, sed homini constanti ex utroque. Idem in octavo libro De Trinitate: *Nescit plane vitam suam, nescit, qui ipsum Jesum, ut verum Deum, ita verum hominem ignorat.* Si enim non est id quod est homo, non est homo; et si non est homo, non est verus homo. Quanta ergo est temeritas, negare Christum aliquem hominem esse; et tamen ipsum verum hominem prædicare! Augustinus dicit super Domine, *refugium (Psal. LXXXIX): Quod Christus incæpit esse quod non erat, servata substantiarum proprietate.* D

Quod erat creabile mansit creabile; et quod increabile, increabile: et quod mortale, mortale: et quod immortale, immortale. Utrumque una immortalis tamen persona, et vere immortalis. Unde Isidorus in libro De summo bono ait: *Humanitas a Christo suscepta tertia persona est in Trinitate.* Cui consonat illud quod Augustinus dicit in secundo libro De Trinitate. *Forma suscepti hominis persona Filii est.* Quid apertius? Quomodo ergo audes dicere quod nihil quod est, assumptum est persona Filii? Redi ad cor tuum, et animadvertite veritatem. Quis sit qui loquitur attende. Recole quod periculum animæ tuæ incurris, si negaveris tam manifestam veritatem. Memorare etiam quod homo, qui negavit Christum esse aliquid, sit homo; et ideo potuit

decepi. Et utinam solus deceptus, alios non dece-
pisset! Si nondum credis prædictis auctoritatibus.
audi quid Augustinus dicat in eodem libro: *Humana-
nam illam formam ex Maria virgine Trinitas operata
est, sed Filii solius persona est.* Idem in tertio de-
cimo de Trinitate. *Humana natura Deo Verbo copu-
lata est, ita ut cum ipso fieret una persona.* Nota quod
in hujusmodi locis humanitas vel forma servi, vel
natura humana, non significat corpus et animam,
vel illam proprietatem, quæ proprie et secundum
usum loquendi dicitur humanitas, sed rem existen-
tam in tali proprietate notat. Firmiter ergo tenen-
dum quod nomine humanitatis quandoque id quod est
homo significatur. Noli ergo mirari quod humanitas
dicta est persona, cum nomine humanitatis homo
assumptus significetur in tali loco. Hilarius in octavo
libro De Trinitate sic ait: *Deo est proprium fuisse
aliud quam manebat; nec tamen non esse quod man-
serat.* Hilarius dicit quod Deus est aliud quam fuit,
manens quod fuit. Et quia nulli creaturæ hoc potest
convenire, ut maneat simul quod est, et aliud fiat,
dicit hoc proprium Deo esse, aliud esse quam fuit,
et manere quod fuit. Dic ergo quomodo præsumis
dicere quod Christus non est aliquid quod non
fuerit ab æterno. Ecce plures auctoritates habemus,
quod Christus factus est aliquid quod non fuit.
Quæso ut saltem unam auctoritatem ostendas quæ
dicat quod Deus non est aliquid in eo quod est homo,
vel quod non factus sit aliquid quando factus est
homo.

Nunc ponendæ sunt objectiones quorundam con-
tra nos: Si Deus essentialiter est homo, vel homo
est Deus, tunc si Deus assumpsisset hominem in
sexu muliebri, et mulier esset Deus, et Deus esset
mulier. Sed potuit Deus in tali sexu assumpsisse
hominem, ergo potuit Deus esse mulier. Solutio.
Augustinus dicit: *Qui essentialiter natus est de
Patre, est essentialiter ille qui conceptus et natus est
de Virgine.* Ideoque fateor quod Deus semper potuit,
potest et poterit utroque sexu assumpsisse hominem.
Utinam te videres ubi te video, qui hæc obiicis.
Cum igitur uterque sexus erat redimendus, decens
fuit ut sexus honorabilior assumeretur, et de fe-
mina, ut sic uterque sexus ad redemptionem perti-
nere ostenderetur. Unde Augustinus de Symbolo
fidei: *Illa dispensatio utrumque sexum honorari, et
ad curam pertinere monstravit. Non solum quem sus-
cepit, sed per quam suscepit virum gerendo, de femina
nascendo.*

QUÆST. VI. Quæro ab iis qui dicunt nihil esse
compositum ex anima et carne Christi, quomodo
sexus sit assumptus. Non enim in carne vel anima
est aliquis sexus sed in solo toto ex duabus partibus
constituito. Decuit quaternarium divinum compleri.
Fecit enim Deus primum hominem sine complexione
sexuum. Feminam vero produxit de viro. Ex maritali
vero admistione formavit utrumque. Restabat quar-
tum ut quasi vicem femina redderet viro: quod

A completum est, dum contra rationem, et supra na-
turam peperit virgo.

Objicitur. Si Deus potuit assumere mulierem,
ergo mulier potuit esse Deus. Solutio. Non sequitur.
Sicut non sequitur: Deus potest de homine facere
lapidem, ergo homo potest fieri lapis. Deus enim potest
impossibilia, nec tamen impossibilia sunt possible.
Item objicitur. Si illa substantia quæ Verbo unita est,
cœpit esse Deus, et e contrario Deus cœpit esse illa,
quædam substantia est Deus quæ non semper fuit
Deus, et quædam substantia est Deus quæ non est
divina substantia, et Deus est aliquid quod non sem-
per fuit. Adduntque: Si homo assumptus est per-
sona, ergo vel tertia in Trinitate, vel alia; sed non
alia, ergo tertia in Trinitate, et sic Deus. Solutio.

B In hoc ipso se probant non esse Catholicos cum id quod
tot auctoritatibus probatur, habent pro inconvenienti.
Nonne Isidorus dicit quod *humanitas a Christo
suscepta est tertia persona in Trinitate?* Et Hilarius
asserit quod *proprium est Deo fuisse aliud quam manebat,
nec tamen non esse quod manserat.* Et Augu-
stinus: *Creator temporum inventus est in tempore:
etiam ipse factus.* Et alibi: *Homo recens, sed non
Deus recens.* Hoc est inconveniens quod nos ado-
ramus. Hæc est abusio, per quam redempti sumus.
Scio ubi tenentur oculi tui qui habes pro inconve-
nienti, quod Deus sit aliquid quod non semper fuit,
quia non capis modum illum, quo aliquid dicitur
esse aliud, propter ineffabilem unionem.

C enim quod Deus homini secundum plenitudinem se
infudit, et omnia sua illi attulit, et omnia quæ ho-
minis erant in se suscepit, vere dicitur et est Deus
homo, et homo Deus. Homo est Deus non per natu-
ram, sed per gratiam, non adoptionis, sed per gra-
tiam unionis sive susceptionis. Deus est homo per
dignationem. Cum ergo Deum hominem, vel homi-
nem Deum prædicamus, non naturæ in naturam
versibilitatem significamus, sed naturæ utriusque
mutuam omnimodam participationem. Notandum
esse quosdam quibus non videtur esse argumentum.
Illa substantia Deo unita est Deus ergo quædam sub-
stantia quæ non semper fuit. Ut in hoc simili appa-
ret. Candela lucet, ergo quædam substantia quæ
non est ignis lucet, cum ignis ex se, candela ex
igne luceat. Est alia similitudo: Hic homo factus
est ad imaginem Dei, ergo quædam substantia quæ
non est animal vel angelus, non sequitur. Sic Ver-
bum per se Deus est, sicut ignis lucet, homo vero
Deus ex Verbo, sicut candela lucet ex igne, et ho-
mo est imago ex anima. Nullo tamen modo negan-
dum substantiam unitam Verbo Dei, esse Filium
Dei, sed, ut jam dictum est, homo per gratiam Deus
est. Verbum est per naturam Deus.

QUÆST. VII. Si nondum credis, audi adhuc verba
Veritatis super Lucam, ubi scriptum est: *Hic erit
magnus (Luc. 1).* Legitur quod potentiam, quam Dei
Filius naturaliter habet, homo accepturus erat ex
tempore, ut una sit persona Deus et homo. Quæro
quid per hominem significatur; et cum dicitur homo

accepturus, etc., an substantia divina, an humana; A sed naturæ divinæ nil datum est ex tempore, ergo humanæ. Et sic substantia humana habet potentiam, quam Filius Dei habet per naturam; ergo homo habet omnipotentiam, et sic est omnipotens, et sic Deus quod ipse proficietur, dicens: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra (Matth. xxviii)*. Cui data est omnis potestas. Audi expositorem super eundem locum. Hoc non de cœterna Patri divinitate, sed de assumpta humanitate. Quidquid dicas de Christo, ego melius credo Christo de se quam tibi. Nonne contradicis Christo dum negas quod ille affirmat? Vide ergo quod tua expositio contraria est Christo et orthodoxis Patribus. Tu dicis quod homo assumptus non habet omnipotentiam. Et ipse dicit: *Data est mihi omnis potestas*. Unde Apostolus: *In quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. ii)*. Tu ipse dijudica. Quid est illud: *In quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis?* Nunquid Verbum Dei? Cur ergo addit *corporaliter*? Hilarius in octavo dicit: *Vera fides est neque Deum ignorare quod homo sit, neque carnem ignorare quod Verbum sit*. Recole quid nomine carnis significetur. Audi Augustinum. *Verbum caro factum est, id est, homo pars pro toto ponitur*. Cui consonat illud in Joanne: *Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est (Joan. v)*. In huiusmodi quæ Deo convenire non possunt, solent sic exponere. Hoc accepit persona secundum naturam humanam. Intelligis quæ dicis? Si persona non est aliquid secundum humanitatem ut tu asseris, quomodo persona accepit aliquid secundum eam? Item dicitur tibi. Si natura humana hoc non accepit, ergo nec persona secundum eam, sicut corpus tuum non est album, ergo nec tu es albus secundum corpus. Vel, si anima non est rationalis, nec tu es rationalis secundum eam. Concedendum quidem est quod persona accepit potentiam, quam habet naturaliter secundum humanitatem, et ipse homo accepit eam, et sic in ipso ipsa persona. Et quod sic sit intelligendum, declarant aliæ auctoritates. Unde Hilarius dicit: *Non est ignorandum carnem esse Verbum, et humanitati data est omnis potestas in cælo et in terra*. Assignent, si possunt, quid sit illud cui data est omnis potestas iudicandi quod vocatur Filius Altissimi; quod temporali relatione refertur ad matrem. Non enim æterna filiatione filius dicitur matris. Quomodo filius matris, si nihil habet esse ex matre? Nunquid dicendus est aliquis ducere originem ex ove, quia ejus vestis inde est? Si ergo Christus non est aliquid ex Virgine, sed ejus vestis inde est, quomodo est filius Virginis? Sicut ergo Verbum lucis est per se homo assumptus ex Verbo, sic Verbum per se persona est: homo vero personantiam ut sic loquar habet ex Verbo.

Sed dicet aliquis: Nonne homo assumptus persona, et esset, si non esset unitus Verbo? Solutio. Esset quidem persona, et haberet suam personantiam ex sua rationalitate. Nunc vero ex quo totus splen-

dor divinitatis se infudit lucernæ humanitatis, minus lumen cedit majori, id est homo assumptus trahit suam personantiam ex Verbo, et dicitur, et est persona una cum illo ex eadem personantia quam habuit Verbum ab æterno. Unaquæque creatura rationalis ex hoc dicitur persona quod habet excellentius, quia ergo splendor divinitatis incomparabiliter excellentior est lucerna humanitatis, merito ex eo homo est persona. Unde scriptum est: *Natura naturam non consumit, sed persona personam, quia nomen juris est*. Hæc diligenter intueri, lector, et intelliges quare homo dicatur in personam, non in naturam assumptus, et quare Verbum dicatur assumpsisse naturam, non personam. Ideo enim homo assumptus est in personam divinam, quia factus est particeps divini luminis, ut per ipsum ab omnibus discerneret sicut Verbum. Non in naturam, licet persona divina sit divina natura, quia hoc esset mutari et converti in eam. Verbum vero ideo naturam hominis non personam assumpsit, licet id quod est assumptum sit persona, quia non trahit personalitatem, vel personantiam ex eo quod est assumptum, habens multo digniore personantiam ex natura divinitatis. Sicut lampas in nocte dicitur lumen Ecclesiæ, in die vero solis majore splendore superveniente, jam lampas non dicitur lumen Ecclesiæ, sed potius lumen solis. Sic homo persona quidem esset ex sua rationalitate, si non esset assumptus. Nunc ut jam dictum est ex eo quod in ea dignius est, id est in lumine divino est persona. Qui non videt hoc quærat a Domino intellectum. Hujus rei in creaturis expressam non invenio similitudinem. Nihil enim manens quod est potest aliud fieri; quod soli Deo est proprium, ut dicit Hilarius. Qualiter tamen splendor Verbi se infundat homini, ut eum illuminet, licet a Verbo non recedat, potest qualicumque similitudine ostendi. Splendor siquidem ignis, vel calor, candelæ vel carboni accedit, nec ab igne recedit, sed simul in igne et in candelâ est. Sed in igne per naturam, in candelâ ex accidenti. Major tamen est unio inter Deum et hominem. Unde Verbum confert homini ut sit cum illo non una substantia, sed una persona. Inde est quod aliud est Deus, aliud homo, sed non alius Deus, alius homo, sed unus et idem Deus et homo, sicut multæ auctoritates manifeste ostendunt. Veluti corpus et anima unus homo et una persona sunt, licet aliud sit corpus, et aliud anima. Christus itaque gemina est substantia, scilicet divina et humana, tamen non nisi una persona quia utraque substantia una persona.

Cum igitur Christo sit substantia humana, nunquid est concedendum quod sit creatura, cum omnis homo sit creatura? Solutio. Non est simpliciter concedendum quod Christus sit creatura, nisi addatur secundum hominem. Nonne concedimus simpliciter quod Christus est homo? Quare ergo non similiter conceditur quod sit creatura? Solutio. Ideo sine determinatione usus sanctæ Ecclesiæ non

consequitur concedere simpliciter Christum esse creaturam, ne secundum utramque naturam hoc intelligatur, ne videatur consentite perfidiae Arianæ, quæ dicebat Christum tantum esse creaturam, cum fides catholica dicat eum esse et Creatorem secundum divinam naturam, et creaturam secundum humanam substantiam. Tene ergo firmiter Verbum assumens naturaliter esse Deum, assumptam vero substantiam naturaliter esse creaturam, et propter ineffabilem unionem, et mirificæ susceptionis sacramentum, ut Verbum sit homo, et homo Deus inconflata et inconversa utraque perseverante substantia. Unde Hilarius in quinto libro De Trinitate: *Ex virtute potentis naturæ est, cum in eo quod esset maneret, tamen quod non erat esse posset.* Moneo ut his quæ in Scripturis sanctis leguntur, fidei assensum adhibeas. Nec tibi mirum videatur, si nondum omnia ad plenum intelligas. Recole quod fides non habet meritum, cui ratio humana præbet experimentum. Solet ignorantia naturalium amplius angere quosdam, quam ignorantia credendorum. Ut imago in speculo quid sit, aut quomodo habeat esse. Quomodo idem fons sit modo hæc aqua, modo illa. Quomodo diversæ voces sint idem nomen. Amice, si hæc levia et quasi puerilia non capis: qua fronte ineffabile incarnationis sacramentum attentare præsumis? Noli ergo sic argumentari circa Christum. Si Christus est quædam substantia simplex vel increata, ergo non est quædam composita vel creata, cum sit utrumque, licet non secundum idem. Cur non sic argumentaris? In diebus carnis suæ fuit mortalis, ergo tunc non fuit immortalis. Vel sic. Tunc fuit passibilis, ergo tunc non fuit impassibilis.

Dicit aliquis mihi: Arianum te video, quia dicis Christum esse creaturam. Diligentius ergo intueamur an verum sit. Arius dicebat Christum esse puram creaturam, non a Patre consubstantialiter genitum, sed tantum creaturam, ideoque Patre minore et posteriorem: affirmans quidem Christum esse Deum, non quidem per naturam, sed tantum per adoptionem. Nunc quæro an Hieronymus idem senserit quod Arius cum dicat: *Audacter proclamamus Christum esse creaturam.* Et Hilarius qui dicit: *Quid est quod non fuit?* Aut Apostolus qui ait: *Qui fidelis est ei qui fecit illum (Hebr. 11).* Et alibi dicit: *Qui factus ex semine David secundum carnem (Rom. 1).* Et Augustinus qui asserit divinam substantiam immutabilem, et creaturam mutabilem, secundum quam Christus omnia pertulit quæ Scriptura de eo recolit. Tametsi ergo hæreticus et Catholicus eadem verba habent in ore, non est consequens ut idem sensus sit in corde utriusque. Veluti non sequitur: Si aliqua participant eodem nomine, quod ideo etiam re nominis, ut Deus et idolum, nomine Dei, non tamen eadem deitate participant. Quod ergo scriptum est: *Qui dixerit Christum esse creaturam, anathema sit,* intelligendum est puram, ut Arius intelligebat vel dicebat. Secundum eandem rationem intelli-

gendum est quod dicit Ambrosius *Christum non esse vanitati subjectum, et ideo creaturis non esse connumerandum, quia creatura omni vanitati subjecta est.* Nunquid quia Christus est homo, et omnis homo mendax, ergo Christus mendax? Multa dicuntur generaliter de homine, non tamen de homine Christo, quia non est purus homo, sed Deus et homo. Augustinus dicit: *Non est creatura per quem facta est omnis creatura.* Ecce negat Christum esse creaturam: quod contrarium videtur prædictis. Solutio. Non est creatura per quem, etc., id est id in Christo per quod facta est omnis creatura, non est creatura, sed creatrix essentia. Agit enim de persona secundum divinam naturam. Item dicit Hilarius: *Non est aliud filius hominis, et aliud Filius Dei; et nos dicimus et credimus quod aliud filius est hominis, et aliud Filius Dei.* Quid ergo? Contrarii sumus Hilario? Solutio. Frequentius quidem his terminationibus significatio est substantiæ. Interdum tamen in neutrali licet raro significatur persona. Sensus est: Ergo non est alius filius hominis, et alius Filius Dei, id est non est alius filius hominis, et alius Filius Dei, sed unus et idem. Unde Augustinus de tribus personis loquens ait: *Et hæc tria unum.* Et alibi dicit quod *Mediator ipse unum sit cum ipsa suscipiente Sapientia.* Quibus verbis substantiarum differentia non confunditur, sed unio personalis prædicatur. Hilarius tamen non ait: Non est aliud Verbum, aliud homo; sed hoc neutrum est aliud quam Christus. Et Augustinus dicit: *Homo ille non est factus aliud quam Dei Filius,* id est non est factus aliquid quod non sit Dei Filius. Quidquid enim est personæ divinæ essentiæ, non est aliud quam ipsa persona, licet aliud sit quam natura divina. Unde Hieronymus: *Verbum Deus, est non caro assumpta.* Quibus verbis non naturæ ad personam, sed naturæ ad naturam ostenditur differentia. Si autem per carnem pars non totum intelligitur, constat quod Verbum non est caro. Sed per carnem totus homo significatur tamen ut ait Ambrosius *aliud est quod est assumptum, et aliud est quod assumpsit.* Alioquin Christus si non est aliquid secundum quod est homo, ipse non est aliquid secundum quod est materi hominiosus [ὁμοούσιος], vel secundum idem est hominiosus [ὁμοούσιος] Patri et matri. Hilarius alibi seipsum exponit dicens: *Naturam Dei in virtute resurrectionis intellige, dispensationem hominis in morte cognosce. Et cum sint utraque suis gesta naturis, unum tamen Christum Jesum eum memento esse qui utrumque est.* Non dixisset utrumque de una natura, neque unus de duabus personis. Utrumque non admittit naturarum singularitatem, unus excludit personarum pluralitatem.

Dicunt quidam quod sicut non est alius Filius Dei, et alius filius hominis, sic non est aliud Filius Dei, et aliud filius hominis. Sed si hoc est, ergo sicut est indifferens persona, sic indifferens est natura.

Dicunt quidam quod quando Verbum caro factum

est, factum est quoddam totum compositum ex Creatore et creatura, scilicet divinitate et carne et anima. Illud compositum est creatura, quia non semper fuit, et illius compositi pars divinitas, ergo Creator est pars cujusdam creaturæ. Sed quid absurdius, imo quid falsius? Item omne totum majus est qualibet sua parte; ergo si divinitas est pars alicujus, oportet quod aliquid sit majus ipsa divinitate. Vel si ipsa est major omni re, ergo major est eo cujus est pars, et sic ipsa legem, et jus totalitatis suo toti adimit, vel totum suum illa circumscribit. Item si divinitas est pars integralis, ubicunque ipsa est et suum totum; sed ipsa est ubique ergo et suum totum ubique est. Item nulla pars integralis prædicatur de suo toto. Ergo si Christus esset quoddam totum, cujus pars esset Deus vel deitas, nullo modo esset Christus Deus, cum nullum totum sit sua pars. Multo ergo melius sacra Scriptura dixit personalem unionem esse inter Deum et hominem; vel inter assumptum et assumens Verbum, quam integram constitutionem vel compositionem.

Sciendum est plura genera esse compositionis. Aliter enim domus componitur ex suis partibus, aliter panis ex aqua et farina, aliter statua ex materia et forma, aliter species ex genere et differentia, aliter homo ex carne et anima. Dicuntur etiam quandoque unita composita, ut cum legitur quod hypostasis est composita ex duabus naturis, quod sic est intelligendum. Dux naturæ sunt unitæ in una persona sine versibilitate et confusione. Sicut ergo ignis carboni infunditur, non tamen partialiter ei sociatur, ut ex igne et ex carbone aliquod totum perficiatur, quod non sic ignis vel carbo, sic Verbum homini unitur, non tamen aliquod totum inde efficitur, quod non sit homo vel verbum.

QUÆST. VIII. Quæro a te qui negas aliquid quod est assumptum esse Filium Dei, quid dicas esse semen Abraham? illudne, ad cujus adventum prædicat Apostolus legis statum, dicens quod lex disposita est in manu Mediatoris, donec veniret semen cui promissum est? (*Galat. iii.*) Nunquid semen Abraham dices quod non est ex Abraham? Deus Pater non nisi id quod ipse est genuit, id est Deus Deum. Quid ergo genuit Abraham homo, nisi id quod est homo, suæ naturæ prolem? Quod semen venturum erat, quando promissio facta est Abraham. Hoc ergo semen quid est, si id quod est assumptum, homo non est. Nunquid homo non hominem genuit?

QUÆST. IX. Quæro an Christus sit aliquid quod mediante Virgine sit de Abraham, id est homo de homine, creatura de creatura? *Mediator Dei et hominum est Christus Jesus (I Tim. ii).* Medium non est aliquid nisi inter extrema. Quæro igitur quid sit hoc medium, et quæ sint extrema. Habes unum de extremis, ubi legitur, *Mediator Dei*; alterum ubi ait, *et hominum*. Quæro quid sit medium. Audi Apostolum: *Homo Christus Jesus (ibid.)*. Non ait Verbum, quia non est mediator in eo quod est Deus, sed unum de extremis. Si ergo id quod est

assumptum, non est Christus, nec est mediator. Quid ergo? Dic quæ sint illa tria quorum duo sunt extrema et tertium mediator. Deus enim et homines reconciliati, duo sunt extrema. Mediator autem quid erit? Audi saltem quid super hoc dicat Apostolus: *Homo Christus Jesus*, quem nobis conjungit naturarum communio, Deo autem eum sociat unius et ejusdem personæ unio, non integralis, Deo indigna compositio. Quod autem Deus non sit pars hujus personæ, Augustinus dicit his verbis: *Christus est persona geminæ substantia, non tamen pars hujus Deus est*. Hæc diectio totum, quandoque vim collectivam partium integralium habet, ut cum dicitur totus homo creatus est a Deo, videlicet quælibet pars hominis, anima et caro, forma et compago partium, creatione Dei existit. Quandoque per eandem vocem fit omnis compositionis exclusio. Ut cum dicitur, totus Deus est ubique essentialiter, quibus verbis partes habere negatur. Si enim diversitate partium occuparet diversitatem locorum, non esset ubique totus. Sensus hic est: Deus ubique est totus, id est nusquam de ejus essentia quidquam abest. Quandoque totum significat, non totaliter unitorum consortium. Ut cum unionem animæ et corporis totum dicimus, vel carbonem ignitum. Baptismus etiam ex duobus constare dicitur, elementis scilicet et verbo vitæ; et sacramentum Eucharistiæ ex specie visibili, et corpore et sanguine Christi. Sic Christum dicimus quasi totum, quantum ad divinitatem et humanitatem, quia hæc duæ naturæ in una personæ sunt sociatæ, sicut elementum et verbum in baptismo, et species visibilis et caro Christi in altaris sacramento sibi sociantur. Multum tamen differenter, quia incomprehensibilis est concretio, qua uniantur Deus et homo. In nullis prædictis unitis alterum dicitur de altero. Quia nec ignis carbo, nec carbo ignis. Visibilis species non est caro Christi, nec caro anima, et e converso. Sed in Christi persona ineffabilis invenitur convertentia. Nam et Deus homo, et homo Deus; et totum Deus, et totum homo. Quid est totum? Christus. Sicut enim animæ et corporis consortium vocatur homo, sic humanæ et divinæ naturæ personalis concretio dicitur Christus, etiam sic quasi quoddam totum quantum ad duas unitas in Christo naturas. Nec tamen est eadem prædicandi in homine reciprocatio, quia dux rationales et personæ capaces non sunt unitæ in eo substantiæ. In Christo ergo vel ejus sacramentis non est partialis integritatis vulgaris compositio.

Dicunt quidam quod ex anima et carne Christi nihil est compositum, sicut nec ex duabus naturis. Unde consequenter adjungunt quod nihil quod est homo, est Deus, vel tertia persona in Trinitate. Nos credimus et confitemur utrumque, quod ex carne et anima Christi sit quoddam compositum, et quod illud sit Deus, et tertia in Trinitate persona per gratiam, non per naturam; quod prius demonstrandum est authenticis testimoniis, et deinde rationibus. Hoc autem in primis sciendum est quod

nec canonica Scriptura, sed nec sanctorum Patrum A hoc dicit quod ex duobus prædictis non sit aliqua composita substantia. Quomodo ergo audes prædicare quod nulla auctoritate potest probari? Dic tu ipse, si potes, quis sanctorum sit usus his verbis: Christus nihil est in eo quod est homo, vel nihil constat ex anima et carne Christi, vel nihil quod est homo est Deus, vel tertia persona in Trinitate? Fatetur tamen nobiscum Deum esse hominem, et hominem esse Deum.

QUÆST. X. Quæro ergo quid sit res hujus nominis homo? Nonne res constans ex anima et carne? Quomodo nominis rem negant, et ipsum nomen sine re sua Deo tribuunt? Non enim corpus purum et anima nuda est homo, sed corpus animatum vel anima habens carnem. Cum igitur anima Christi per omnia B vegetet corpus suum, et vivere faciat, sicut anima mea corpus meum, imo multo excellentius, quomodo ex conjunctione corporis mei et animæ meæ habet esse verus homo, et ex anima et corpore illo sanctissimo non habet esse verus homo? Si ergo nihil habet esse ex illis duobus, ut quidam dicunt, non fuit in Christo animæ et corporis similis cæteris hominibus concretio. Contra quos dicit Hilarius in nono libro: *Cum natus sit Christus lege hominum, non tamen conceptus, habens in se etiam constitutionem humanæ conditionis in origine.* Intueamur igitur quæ sit constitutio hominis in nobis, et hanc credamus cum Hilario esse in Christo. Idem in eodem: *Christum non ambigimus esse Deum Verbum. Neque C rursus filium hominis ex anima et corpore constituisse ignoramus.* Fiducialiter ergo credamus quod sic affirmat Hilarius, cui consonat quod Augustinus dixit, exponens illud: *Et Verbum caro factum est.* Asserit enim quod *pars pro toto ponitur.* Quæ pars pro toto? Caro pro homine. Oportet ergo hominem esse quoddam totum, cujus pars sit caro. De hoc eodem jam superius dictum est. Sed et alia quæ jam dicta sunt, non est superduum repetere in testimonium veritatis. His consentit Hieronymus: *Ipsum Dei Filium dicimus in fine sæculorum perfectum hominem nostræ naturæ suscepisse.* Si igitur nihil est ex anima et carne Christi, quod perfectum dicit susceptum hominem? Nonne Athanasius in Symbolo de Christo: *Perfectus Deus, perfectus homo ex anima D rationali et humana carne subsistens?* Si adhuc post tanta testimonia veritatis dubitas, audi Hieronymum dicentem: *Anathematizamus Apollinarem et ejus consimiles, qui dicunt hominem assumptum his propter quos assumptus est fuisse dissimilem.* Dic, quæso, quid anima tua agat in corpore tuo, quantum ad naturalia, quod anima Christi non faciat in corpore suo? Dicit aliquis: Ex anima et corpore hujus hominis consistit quædam persona, quæ non est Filius Dei. Nonne igitur ex anima et carne Christi est quædam persona quæ non sit Filius Dei? Solutio. Concedendum est quod id quod est compositum ex persona, non tamen a natura suscepta contrahit suam personalem differentiam, sed a Verbo Dei cui uni-

tur. Hinc dicimus quod homo assumptus est in personam Verbi, sed Verbum non assumpsit personam hominis, quia non superius ab inferiori, sed inferius a superiori persona dicitur. Recole quæ dicta sunt de persona in præcedentibus.

QUÆST. XI. Si Christus non est aliquid constans ex corpore et anima, quæro quid fuerit in eo capax eorum quæ in Evangelio de eo dicuntur. Legitur enim quod jejunavit, comedit, sedit, stetit, dormivit, vigilavit, quievit, itinere sessus fuit, flevit, infremuit, ingemuit, super mare ambulavit. Talium ergo capax fuit substantia an non substantia, creata an increata, animata an inanimata? Nemo dicat has appellationes nudas fuisse in Christo. Ut enim Hilarius dicit in sexto, *proprietas nomina sequuntur.* Nonne ergo insanix est professioni nominum detrahere veritatem proprietatum? Quid igitur mortis capax fuit, assumens an assumptum? Mortuus est homo ille. Nunquid more solito sic expones: Homo ille, id est habens hominem mortuus est? Hic non licet procedere. Absit enim ut mortuum sit Verbum quod hominem assumpsit, quia fons vitæ non aruit! Cum enim legitur: *Dominus gloriæ crucifixus est, et vita in ligno maritur,* solum id quod assumptum est, morti subjectum esse debet intelligi. Sed anima mori non potest, ergo vel corpus, vel aliquid constitutum ex anima et corpore mortuum est, sed corpus quod non est rationis capax nunquam vixit vita humana, quomodo ergo mortuum eo genere mortis quo homines moriuntur?

QUÆST. XII. Quæro quid in Christo subjectum fuit sensibilitati? Non enim anima fuit sensibilis, nec caro, quia quod non est animal, non est sensibile. Si ergo in Christo non fuit aliquid compositum ex anima et carne, nec vere Christus fuit sensibilis, nec mortalis, et sic nec vere mortuus. Item: Nonne perceptibilis erat disciplinæ, vel visibilis? Si ista ei conveniunt, quomodo non erat id quod est homo? Vel si hæc species homo non prædicatur de eo, quomodo ejus proprium potest ei convenire? Nunquid dicit aliquis quod potuit Christus flere, sed non ridere? Si ergo ea dicuntur de Christo, quæ soli substantiæ ex anima et carne constitutæ habent convenire, quis audet negare ipsum esse substantiam ex corpore et anima constitutam? Non est auditum a sæculo esse aliquam animam quæ cum corpore personam sive hominem non constituit. In hoc enim differt anima ab angelo. Cum igitur anima Christi sit spiritus, nec angelus, naturalis conditio exigit ut cum corpore aliquam substantiam constituat. Dominus dicit loquens Judæis: *Solvite templum hoc, et in triduo excitabo illud (Joan. ii).* Quæro igitur cujus rei fuerit illa solutio? De carne enim scriptum est: *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xv).* Ergo necessario separatio illa fuit animæ et carnis. Divinitas enim a neutro separata est. Sed quomodo mors secuta est divortium, cum non erant unita ad aliquid vivens constituendum. Dicit Joannes: *Hoc autem dicebat de tem-*

plo corporis sui (Joan. 11). Quod non est intelligendum quasi in se fuerit caro dissoluta, quia, ut jam dictum est, non vidit corruptionem. In quo ergo fuit illa dissolutio? Vel quod subjectum fuit dissolutioni? Non invenies quid, nisi dicas aliquod compositum ex corpore et anima. Conjuncta ergo erant vivendo quæ dissoluta sunt moriendo, et animal vivum et spirans templum quod mori potuit, et a morte excitari, animal vivum et spirans templum, de quo dixerat ego in triduo excitabo illud. Concedunt nobiscum quod Christus est homo; non enim cum mutatione intellectus audent mutare et verba. Nos quidem sic intelligimus, imo omnes catholici intellexerunt. Christus est homo, id est substantia creata constans ex corpore et anima. Ipsi sic exponunt: Christus est homo, id est habens hominem.

QUÆST. XIII. Quæro ergo an Christus et Enoch sint homines? Si Christus non est homo eadem significatione qua aliquis ex nobis, quomodo frater noster est? Petrus homo erat, non hominem habebat. Christus homo erat, id est hominem habebat, ut isti exponunt. Nunquid igitur licet pluraliter inferre: Ergo Christus et Petrus homines erant? Item: Nonne passibilis et mortalis erat sicut unus ex nobis? Si ergo passibile potest nobis et illi in eadem significatione convenire, quare non homo? Quare potius concedimus accidentia nobis et illi esse communia, et non esse hominem? Nunquid convenit nobiscum in accidentalibus, et non in substantialibus? Augustinus dicit quod *habitus est hominis susceptio quasi vestis quæ non mutat quod vestitur*. In quo verbo multi gloriantur. Non ait tamen Augustinus quod homo susceptus est vestis verbi assumptis, sed quasi. Et in quo consistat similitudo ostendit dicens quod non mutat quod vestitur. Quibus verbis nihil aliud vult ostendere, nisi hoc quod in susceptione hominis non est mutatum vel conversum in aliud Verbum Dei. Deus enim factus est homo, ut dicit Scriptura, non conversione divinitatis in carne, sed assumptione. Non ergo qui inventus est ut alius homo caruit veritate humanæ naturæ. Nunquid vestis aliqua sic unitur homini, ut vestis appellatio transeat in vestitum, ut homo dicatur vestis, vel ejusdem naturæ cujus vestis? Sicut Deus est homo et ejusdem naturæ cum homine?

QUÆST. XIV. Quæro quid sit ille habitus qui prædicatur de Verbo, cum dicitur: Deus est homo secundum istos. Habere enim animam et carnem prædicatur, ut dicunt. Est accidens, an substantia, an aliquid quod non est hoc vel illud, respondeant. Non enim potest dici quod nihil, cum eo Christus sit similis aliis hominibus. Petrus est id quod est homo, non habet hominem, Christus non est id quod est homo. In quo ergo similes? Quomodo ergo fratres? Dicent forsitan: In hoc similes sunt, quod uterque habet carnem et animam. Sed Petrus, cum dicitur esse homo, prædicatur substantia constans ex carne et anima. Cum vero Christus dicitur esse

A homo, prædicatur habere carnem et animam, non substantia constans ex carne et anima. Secundum opinionem eorum ergo in hoc non sunt similes, sed valde dissimiles. Si qua ergo est ibi similitudo, secundum solam nominis æquivoci appellationem intelligitur. Sed hæc modica vel nulla est similitudo, cum Christus non sit idem quod homo, nec etiam vestitus aliquid quod sit homo, nec eo modo participat carne et anima quod cæteri. Dicit Apostolus in Epistola ad Hebræos quod Christus similiter nobis carne et sanguine, id est anima participavit, ubi dicit: *Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse participavit similiter eisdem* (Hebr. 11), id est erat homo constans ex anima et carne, ut dicit expositor. Et alibi super Epistola 1 ad Timotheum ubi legitur: *Regi sæculorum* (1 Tim. 1), dicit expositor. quod homo assumptus non semper fuit Rex sæculorum, sed in tempore cepit esse Rex sæculorum. Videat hæc quilibet fidelis, et judicet an Scripturæ inmanifeste dicant quod Christus sit id quod est homo, ut sic nobiscum habeat veram fraternitatem, et non fictam humanitatem. Item dicit idem Apostolus: *Angelos nusquam apprehendit, sed semen Abraham apprehendit* (Hebr. 11), id est in unitatem personæ univit. Unde debuit fratribus per omnia similari (ibid.), sed in nullo substantiali nobis similis est, si non est id quod est homo, quomodo ergo per omnia fratri assimilatus? Agnosce saltem quod ipse Apostolus aliter sentit quam tu de Christo. Vel responde, si potes. Si Christus per omnia assimilatur fratribus, ergo in substantialibus genere et specie, et aliis substantialibus et omnibus naturalibus. Videatur an sententia apostolica, velis, nolis, te convincat qui dicis: Hæc species homo non convenit Christo. Item quid magis naturale est homini quam constare ex carne et anima, cum sit esse animalis secundum prudentiam hujus sæculi; nec naturæ humanæ capax est, cui talis compositio non competit. Si ergo non convenit Christo hoc sine quo nullus potest esse homo, quomodo per omnia fratribus assimilatur? Si hominis tibi simili contingeret dissidium, nunquid amplius tibi similis diceretur? Si ergo Christus non constat ex corpore et anima, quomodo per omnia fratribus assimilatur? Ergo aut confitere Christum plenum hominem nostræ naturæ per omnia participem, et ex anima et carne constantem, aut nega ipsum per omnia nobis præter peccatum assimilari. In quo nihil depressum, sed aliquid est erectum, qui solus potuit creaturæ suæ illabi sine ulla diminutione suæ substantiæ. Omnia enim quæ Dei sunt per naturam sunt, et hominis per gratiam, et omnia quæ hominis sunt per naturam, etiam Dei sunt per dignationem. Inde est quod Deus homo et homo Deus verissime prædicatur, et Deus propter humanitatem suam, et homo Deus propter divinitatem suam; et persona eadem est utriusque, sicut Augustinus dicit: *Christum esse id quod est Deus, et esse id quod est homo*. Quod et nos credimus et confitemur, quia hæc est fides communis omnium sanctorum. Per id, in:

quit, quod Verbum est, æqualis est Patri; per id A quod est homo, major est Pater. Si Christus non est id quod est homo, quomodo Apostolus eum annumerat hominibus dicens: *Factus est primus homo Adam in animam viventem secundus homo [novissimus Adam] in spiritum vivificantem? (1 Cor. xv.)* Et: *Primus homo de terra terrenus; et secundus homo de celo cælestis (ibid.)*. Unde si Christus non esset id quod est homo, non diceretur *secundus homo vel novissimus* respectu primi. Veluti nemo dicit de non veste: Hæc vestis est prima, hic vestitus est vestis novissima. Si ergo primus homo verus homo fuit, secundus homo quomodo non est id quod est homo, sed habens hominem? Ausfer omnem ordinem inter illos, et ille non dicitur primus, nec iste novissimus. Si enim tantum haberet materiam primi hominis, et non esset aliqua substantia constans ex carne et anima, quomodo esset de eadem materia de qua primus homo? Nunquid est purpuratus, et hæc purpura possunt dici de eadem materia? Quod in Christo fuit animale, nunquid anima caruit? an animale fuit et non sensibile? Nonne si sentire non potuit, animale non fuit? Non enim animale fuit quod cuiuslibet sensus expers fuit. Vide ergo, si Christus sentire potuit, quia aliquod animale et sensibile fuit, et sic substantia constans ex anima et carne fuit.

QUÆST. XV. Quæro ergo an animale quod fuit Christus, fuerit rationale, an non rationale? Sed irrationale esse non potuit, quod bruta anima non vixit; fuit ergo rationale et mortale quod in Christo C prius fuit animale, nunc vero spirituale. Quod probat talis connumeratio: *Primus homo de terra terrenus; secundus de celo cælestis (1 Cor. xv.)*. Si ergo secundus homo non esset id quod est homo, nullo modo connumeraretur cum primo homine. Quis enim sic connumerat: primus homo Adam, secundus homo Gabriel? Solent his et hujusmodi respondere dicentes. Ideo dictus est Christus esse humanæ naturæ, quia indutus est carne et anima. Nunquid natura vestis dicitur esse vestiti: *Qualis cælestis, tales cælestes (ibid.)*, ut dicit Apostolus. Uniformis naturæ identitatem postulat relatio, quam facit Apostolus per talis et qualis. Et alibi dicit: *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem cælestis D (ibid.)*. Quis est iste cælestis? Nonne homo Verbo Dei unitus, qui dictus est cælestis, quia supra legem humanam de sancto Spiritu conceptus est? Dicit Augustinus in homilia De symbolo: *Hæc fuit natura hominis qui factus ex Virgine, que natura fuit Virginis ex qua Christus formatus et natus est, quemadmodum ejusdem naturæ est cum Patre secundum divinitatem.*

QUÆST. XVI. Quæro quid ejusdem naturæ sit cum matre, si aliquis homo non consistet ex anima et carne Christi. Item si caro et anima in Christo uniantur dissimiliter cæterorum hominum, quomodo similis est matri? Cum qua idem est humanitate sicut cum Patre idem est deitate. Dicit Hilarius

in 11 libr. De Trinitate quod *Christus voluit se esse corporeum.*

QUÆST. XVII. Quæro quid illud *corporeum* fuerit vel sit quod Hilarius constitetur Christum fuisse, si non est homo constans ex anima et carne? Nunquid mavis Christum membra corporis humani habere quam verum esse hominem. Pro Isaac oblati sunt aries, viva hostia; pro Christo vero secundum deitatem passibili quid est oblatum? Nunquid sola caro, et non potius consortium animæ et carnis, id est homo? Non est auditum ut quod non est homo, verus homo diceretur agnus paschalis qui Christum figurabat; erat aliquid, et Christus secundum humanitatem nihil erat? Figura aliquid erat, ipsa vero veritas nihil erat? Non enim deitatis, sed humanitatis arles vel agnus ille figura, sed humanitas nihil est, sed aliqua secundum dogma novitatis. Si igitur homo assumptus non unum, sed aliqua fuit, nec Christus aliquid obtulit, sed duo: Ecclesia constitetur duas naturas in Christo unitas.

QUÆST. XVIII. Quæro quid per duas naturas debeamus intelligere. Oportet per duas naturas intelligere aut duas substantias, aut proprietates essentialium, aut unam substantiam et unam proprietatem. Quin autem altera natura sit divina usia, nemo est qui ambigat, quæ non est ex compositis, ut in ea aliud sit quod habet, et aliud quod habetur? Nihil est enim in Deo quod non sit Deus; quæ enim possit partium vel formæ ad substantiam adesse concretio, a quo creata consistit omnis forma omnisque compago? Quid igitur per alteram naturam intelligitur substantia an proprietas? Forsitan more solito dices. Non unum aliquid, sed plura per alteram naturam intelligi, scilicet animam et corpus.

QUÆST. XIX. Quæro, si Deus crearet nunc animam et carnem non unitas ad aliquid constituendum, utrum una natura nominarentur, an una substantia? Quid plura? Rectius Christus sic triplicis substantiæ quam geminæ diceretur, nec aliquid corporeum erit contra Hilarium. Neque substantia humanitatis ex anima et carne contineretur contra Hieronymum. Neque audiendi sunt Augustinus et Hilarius qui dicunt: *Aliud Verbum, aliud homo, sed non alius.* Aliud est enim esse, aliud habere. Hoc est Verbum vitæ, de quo Joannes dicit: *Quid audivimus et ridimus, et manus nostræ contractaverunt (1 Joan. 1).* Non solum audiebatur, quia et paterna vox audita est (*Matth. 11*), sed etiam visus et manibus contractatus. Negabis visibile et palpabile quod Joannes constitetur se contractasse? Aliud est enim rem indumenti tangere, aliud est ipsum indumentum. Sed Joannes dicit se in ipsum Verbum horum effectus explevisse sensuum. Si potes, detrahe hæc Christo, et confer ea indumento: *Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus Deus (Marc. x).* Eo tendit negantis intentio, ut quem verum hominem videbat et bonum magistrum nominabat, Deum quoque crederet. Cui singulariter et incomparabiliter congruit appellatio bonitatis. *Ego principium qui et loquor*

vobis (Joan. viii). In principio verum Deum esse intellige; in eo quod dicit *qui et loquor vobis*, verum hominem agnosce. Dicit propheta: *Post hæc in terra visus est et inter homines conversatus est homo* [Vulg. omit. homo] (Baruch. iii): quis cognoscet illum? Quomodo ergo audes negare ipsum esse verum hominem vel id quod est homo? cum Spiritus sanctus per prophetam asserat verum hominem super terram visum et inter alios homines conversatum: *Humiliabam in jejuniis animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur* (Psal. xxxiv). Cujus est hæc vox? Hominis assumpti, qui orat non alium, sed sibi personaliter unitum, ut dicit expositor.

Constat igitur quod persona non est unita personæ, nec habens hominem est sibi unitum. Quis ergo orat? quis est oranti personaliter unitus? Homo assumptus loquebatur ad Verbum sibi unitum. Illic est homo qui vivet et non videbit mortem, et eruet animam suam de manu inferi (Psal. lxxxviii). Centurio ille magnus dicit: *Vere Filius Dei erat homo iste* (Marc. xv). Quid, quæso, demonstrabat? Quid Filium Dei prædicabat? Nonne illum hominem assumptum? Nam ut dicit Hilarius creaturam illam Filium Dei profitebatur. Augustinus dicit quod *assumptus est homo ille in unitatem personæ, ut qui suscepit et quod suscepit una esset persona*. Quid apertius? Aiunt tamen sic exponendum: Utrumque est Christus et una persona, quia in utraque una persona et unus Christus subsistit. Ita etiam susceptum: Una est persona cum suscipiente quia susceptum suscipienti est unitum in unitatem personæ, id est ita quod unitas personæ permansit. Hoc dicentes negant *acquisitum esse homini assumpto ut sit Deus*, quod Hilarius dicit. Sed hoc est ut aiunt hominem assumptum esse, in personam assumptentem personam non esse divisam: sed permansisse unam in incarnatione quemadmodum et ante. Fatentur Christum esse in utroque unde oportet esse duo in utroque: quorum assignent Christum personaliter esse, vel damnent Augustinum qui ut diversa quod *assumpsit et quod assumptum est* commemorat. Si Christus suscepto tantum hoc contulit ut in eo una persona sit, non tamen illud sit persona, quid aliud accepit illud unitum quam quælibet et creatura? quæ est creatura in qua non sit essentialiter illa persona? Nonne animam et corpus assumpsit et humani corporis partes, ut manus et pedes? Nunquid diceret singulum horum personaliter Christum assumpsisse, eo quod hæc assumendo una persona esse non desiit? Nonne Spiritus sanctus in columba, vel in linguis igneis apparens permansit una et eadem persona quæ fuit prius? Nefas est tamen dicere Spiritum sanctum ea personaliter assumpsisse. Item: Quid est hominem in eandem personam uniri, nisi unam et eandem personam fieri? An idem putas in personam assumi, et in personam uniri? Membra humani corporis Christus suscepit, an singula in unitatem personæ assumpsit? Non est manus mea spiritui meo personaliter unita, nec animam habere dicitur,

quavis sit in ea, quia sicut cæteræ partes animata est. Nota quod homo est corpus habens animam rationalem, vel anima rationalis habens corpus.

Si hominem illum Virgo peperisset non unitum Verbo, nonne persona esset? Solutio. Persona esset quidem, sed humana, a sua rationalitate trahens personalitatem, qui nunc sacramento unionis factus divina est persona. Si persona assumens non esset id quod assumpsit, sed assumptum assumptis indumento tantum et vestis esset, cur pro solo indumento Filius diceretur patre minor? Item. Moysi cæterisque sanctis in multis formis apparuit, non tamen propter illas formas minoratus est angelis. Oportet ergo esse differentiam inter hanc incarnationem et illas apparitiones. Hæc enim non fuit indumentalis, sed potius personalis. Illæ vero tantum indumentales, non personales. Unde nusquam Pater major Spiritu sancto vel Spiritus sanctus Patre minor, ut dicatur, legitur, quia non sic assumpta est creatura in qua apparet Spiritus sanctus sicut assumptus est Filius hominis in qua formæ persona Verbi præsentaretur, ut non haberet Verbum Dei sicut cæteri sapientes, sed ut Verbum ipsum esset. *Aliud est Verbum in homine, aliud Verbum homo*. His verbis Augustinus manifeste exprimit hoc quod credimus de Verbi incarnatione. Dicit enim filium hominis esse assumptum. Velis, nolis, oportet ut concedas quod hoc quod Verbum assumpsit est filius hominis. Dic, quæso, quid est hoc quod est assumptum, et quod est filius hominis? Vide saltem nunc tot documentis edoctus quod aliquid quod est homo constat ex anima et carne Christi. Igitur si id quod est assumptum est filius hominis, necessarium est ut sit et Filius Dei, vel Filius Dei non sit filius Virginis. Absit autem ut Verbum et id quod est assumptum non sit filius Virginis: cum de utroque dicat auctoritas quod filius est Virginis. Item attende quod dicit Augustinus quod assumptus est filius hominis, non ut haberet tantum, sed ut esset ipsam Verbum. Ait enim: *Aliud est Verbum in homine, aliud Verbum homo*. Dicit Christus: *Ascendo ad Patrem meum et ad Patrem vestrum, ad Deum meum et ad Deum vestrum* (Joan. xx). Si igitur Christus non est nisi id quod fuit ab æterno, dic quomodo habet Deum. Nil enim Deum habet nisi id quod est aliquid creatum. Dicit alibi idem Christus: *Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam a me* (Joan. x). Verbum a se animam non separavit. Ex quo enim Deus factus homo animam non deposuit, nec etiam desiit secundum quosdam esse homo; anima quoque sibi absentari non potuit: ergo a carne separata est necessario. Sed quæ fuit in carne separatio, nisi eam corpori sociaverit vitalis unio? Ipse ergo homo assumptus animam deposuit, dum carni sensualis vegetatio abscessit. Solutum est ergo consortium quo fiebat homo ex anima et carne, unione Verbi ad utrumque perseverante. Caro igitur spoliata est anima, vel anima carne; quæ duo in hora resurrectionis sibi sociata sunt. Unde Scriptura dicit

Christum factum hominem denuo. In quo nil aliud intelligitur quam carnis et animæ iterata conjunctio. Sicut etiam illud beati Job : *Expectabo usquequo iterum fiat [donec veniat in manu mea] (Job. xiv)*. Dicit Augustinus : *Si quis dixerit atque crediderit hominem Jesum Christum a Filio Dei non fuisse susceptum, anathema sit. Cui consonat illud Bedæ : Pereat de terra memoria eorum qui Christum Deum et hominem esse verum denegant. Eadem igitur substantia et facta est et prædestinata : ab æterno prædestinata, et facta in tempore. Et gerit ergo homo universa quæ Dei sunt, habetque Deus et gerit omnia quæ hominis sunt præter peccatum.*

Hinc est quod fidei proficitur religio vera esse de Christo utriusque gesta substantiæ et utriusque veritatem substantiæ. Inde est ut infectus dicatur secundum divinitatem, factus secundum humanitatem, ut dicit Apostolus de Christo loquens : *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute (Rom. i)*. Quid est enim prædestinatio? In tempore gratiæ conferendæ præparatio, seu salvandorum præelectio. Quid igitur beate vivere potens prædestinatum fuit in Christo? Quod enim semper fuit prædestinationi subesse non potest. Dicent forsitan hominis animam esse prædestinatam. Sed cur eam animam hominis dicent quæ nunquam aliquem hominem cum carne constituit? Item non ait Apostolus de Filio Dei cujus anima est prædestinata, *sed qui prædestinatus est*. Relatio cogit eundem Dei Filium et prædestinatum intelligi. Hic ab eis respondetur esse prædestinatum Filium Dei, non tamen secundum id quod assumpsit, sed secundum id quod assumptum est. Hæc verba sana sunt; et utinam horum verborum intellectum sanum haberent! Responde, quæso, si Christus nihil est quod sit assumptum, quomodo ipse sit prædestinatus secundum id quod est assumptum? vel si id quod est assumptum non est prædestinatum, quomodo Christus secundum id quod est assumptum est prædestinatus? Si autem dixeris quod id quod est assumptum est prædestinatum, oportet te nobiscum concedere quod id quod est assumptum est Filius Dei. Dictio hæc *secundum*, quandoque indicat causam, ut cum dicitur quis rationalis secundum rationalitatem, eo quod qualitas illa sit causa formaliter

A efficiens cur sit rationalis. Quandoque significat unde aliquid contingit, est quasi materiale, ut cum dicitur : Homo est rationalis secundum animam, vel visibilis secundum corpus. Neutrum autem diceretur si anima non esset rationalis vel corpus visibile. Quandoque *secundum* innuit tenorem vel qualitatem rei ex persona, ut cum dicitur : Secundum Lucam vel Marcum est hoc Evangelium. Cui aliquantulum accedit quod secundum conscientiam quis dicitur judicare vel loqui. Quandoque significatur per *secundum* velut in quo, ut cum dicitur : Hæc dictio est hujus proprietatis secundum hanc vocem, vel illius secundum illam.

QUÆST. XX. Quæro ergo quid per *secundum* significetur, cum dicitur, Christus secundum humanitatem est prædestinatus. Respondent quod *secundum* unitatis personæ expressivum est. Ideo quæro quomodo unitas personæ exprimitur hac voce *secundum*, cum dicitur, Christus est prædestinatus secundum id quod est assumptum, si id quod est assumptum non est una persona cum illo? Augustinus loquens de assumpto et assumente dicit : *Utrumque non duo, sed unus est Christus : qui secundum id quod homo quidem est prædestinatus, ut sit Filius non adoptivus, sed sit Filius naturalis, non per naturam sed per gratiam, non adoptionis sed unionis*. Apparet itaque in capite nostro fons gratiæ. Ita enim quilibet fidelis sit per eandem gratiam Christianus, sicut homo ille per gratiam Christus. Item alibi : *Qui fecit hominem illum talem ut nunquam habuerit voluntatem malam; nec habiturus sit, ipse fecit in membris ejus ex mala voluntate bonam*. In libro De Trinitate idem dicitur : *Ille fecit nos credere in Christum, qui nobis fecit in quem credimus Christum. Ille facit in hominibus principium fidei qui fecit hominem principem fidei et perfectorem Jesum*. Cui igitur diligenter inspicienti quæ præmissa sunt dubitare licebit ex anima Christi et carne hominem quemdam subsistere, qui prædestinationis et aliorum quæ prædicta sunt valeat esse capax? Moneo, lector, ut prædicta sub uno rationis intuitu congreges, et videbis homini esse collatum ut sit persona divini substantiæ, et quod manens Deus quod erat sit homo factus quod non erat.

DE VERBO INCARNATO

COLLATIONES SEU DISPUTATIONES TRES.

COLLATIO I.

De triplici silentio, in quorum secundo agitur de incarnatione Verbi.

Dum medium [quietum] silentium tenerent omnia (Sap. xviii). Tria sunt silentia. Primum silentium est ignorantia languoris. Secundum silentium est

D desperatio curationis. Tertium silentium est adeptio sanitatis. Primum silentium fuit ante legem. Secundum inter legem et gratiam. Tertium erit post hanc vitam. Primum silentium fuit, quando homo non agnovit morbum suum; et idcirco siluit, nec quærebat remedium. Sed postquam lex subiit